

ПО СРБИЈАМА, У ЦЕПОВИМА ВРЕМЕНА, У СРЕДИШТИМА СРЦА

О месту где још живи Бог

Да би стигао на та места, мораш бити позван. Неко мора да отвори Капију. А кад отвори, где год да си кренуо, стижеш тамо. Тако сам се, и не знајући куда ме воде, обрео у Текеришу, у који сам, годинама, толико желео да одем. Тако сам се у Великој Хочи вратио у Живот, у вечни круг предака и потомака. Премерио Метохију од камених кровова до небеске песме, од Лазаревог мача и Душановог виновода до мога малог модерног срца

Пише: Ђорђе М. Србуловић

О РАТНИЦИМА

Често са пријатељима црнорисцима разговарам о светим местима која нису храмови, као и о црквама које нису свете, без обзира на то колико пута биле освештане. О присуству Вечног тамо где га не очекујемо и о неприсуству тамо „где је плаћено да буде”.

Свето место се од обичне „туристичке атракције све заступљенијег верског туризма” разликује по томе што тамо не можете да одете тако што сте „уплатили аранжман”. Да бисте до њега дошли, морате бити позвани, Неко мора да отвори Капију. Колико сам пута желео да одем до Текериша и – никад. Тек, на Петровдан, 2005. године, путем што од Саборне цркве светог Ђорђа у Новом Саду води преко Срема, па на Шабац и Лозницу – уз Дрину, преко у Српску: на помен побијеним Србима у Братунац и архијерејску литургију у Сребреницу. Пут ка одредишту прошао је уобичајено, неки ситни радови на путу, али без задржавања. У рано поподне кренусмо кући. Али, „мањи радови” су се претворили у непремостиву препреку, након десетак километара, морали смо у рикверц. Шофер је нервозно коментарисао да је то још три сата вожње по неким чукама и лошем путу.

По лошем путу пентрали смо се, поподне се ближило смирају. Нисам имао појма којим путем ме воде, није ме ни занимало. А онда нагло заустављање, запис на мраморном стубу: „Ваша дела су бесмртна”. Крст са оцилима, круна, на врху Орао! Неко је отворио Капију и тада се сретох са Српским Ратницима из свих векова, који ту стоје на стражи. Прота је говорио молитву за све и сви смо одговарали. Даљи пут био је баш какав би пожелели да буде, што је приметио и зачуђени возар двоколице.

О КУПИНИ КОЈА ГОРИ, А НЕ ДОГОРЕВА

За разлику од мистичних или чаробних места западне цивилизације, попут Дизниленда, Средње земље Хобита, или Хогвортса, која су вештачка и не постоје, направљена да би се на њима зарађивало, Велика Хоча стварно постоји. Давних деведесетих некако сам залутао тамо са децембарском леденом кишом у касне вечерње сате и ништа нисам видео, ни доживео. Све је било затворено. Међутим, десетак година касније...

Првих неколико дана у Великој Хочи имао сам чудан осећај... Као и кад сам отишао из ње: никако да се уклопим. У Великој Хочи не постоји време, бар не на начин како смо извежбани да га доживљавамо. То време – модерно – непрестана трка која је сама себи циљ – ишчезло је са простором. Мере су зато другачије: кад год и где год кренете, стижете баш кад су вас очекивали, ни пре, ни касније. Све траје. Сат се користи само да би се знало „кад тамо код вас почиње *Дневник*”. У тој димензији часовник је бесмислен.

Велика Хоча има око 700 становника, нисам их бројао, кажу толико. Има дванаест, тринаест или четрнаест цркава. Никад нисам успео да их пребројим, а толико сам пута покушавао. Све су из давнина и садашњости, све служе како горе тако доле, чујем да су једну, на улазу у село, претворили у манастир. Велике Хоче има 500 метара у једном и 500 метара у другом правцу, од центра, сваки корак преко тога носи ризик промене димензије. Дакле: 700 становника, 12–13–14 цркава, 1.000 корака али и правац који води у вечност и трајање.

Куће се у Великој Хочи још увек покривају каменим плочама. Некада је цела Метохија била толико густо испуњена српским кућама са каменим крововима да је мачка, прелазећи с једног на други и не силазећи на земљу, стизала из Хоче у Призрен. Ход по окамењеном небу. Тада је то била Голема Оча.

Велика Хоча има гробље и гробљанску капелу. Гробље је мало и сахране се обављају, као и свугде по селима: кад се попуни, крене се из почетка, кости раније сахрањених се спусте дубље. И тако. Али, кад човек уђе у капелу из 1282, која је данас иста као и онда кад је зидана, оборе га све те литургије и опела, сузе и молитве, упали га пламен милиона свећа и освети мирисни дим тамјана који не престаје. Све што је мислио, сва знања која је муком стицао одједном ишчиле, непотребна су. Само се треба сетити почетка. Тада се стварно спознају сви они што су вековима живели и сада живе и остаће да живе, стрпљиво и добронамерно чекајући да им се дође. Проговоре фреске, заподену разговор. Утеше и охрабре. На коју ће страну намерник кад изађе из капеле – од воље му.

У Великој Хочи има Лазара Кујунџића кула. Српски четници Лазар и Саватије – ма, да ли случајно баш Лазар (коме је паре за четнике дала Надежда Петровић) и баш Саватије – борећи се 1905. против Турака и Арбанаса, опкољени у запаљеној кући онога који их је издао и поред бесе коју је дао, скачу у пламен, хрле у смрт, у наш свет, али се не предају. „Овако се, Турци, Србин предаје!” Довели мајку да препозна мртвог сина

Лазара, да је закукала – све би спалили и побили. Мајка, лица окамењеног, као кров од куће, рече: „Не познајем.” А душа јој вриснула, попуцале плоче по небу. Мајка Југовића, каменог лица и препукла срца. Године 1936. подигнута је Кула као меморијал, а мошти Ратника похрањене у ћивот почивају у њој. По тој погибији написаће Милан Ракић песму „На Газиместану”, а кнез Иво Војновић „Васкрсење Лазарево”. Племићи за племиће, српска аристократија.

Негде у XVIII веку, предак Милоша Спасића био је на хаџилуку. Тамо му се допала једна соба у којој је коначио током свог боравка у Јерусалиму. Када се вратио кући, по сећању, направио исту такву. Соба се користи и у њој се живи као у Јерусалиму у XVIII веку.

Хоча је чувена по својим виноградима, који дају још чувеније метохијско вино. У Душаново време је, кажу, направљен камени виновод, па је вино из метохијских села тим виноводом текло у царске дворе у Призрену. Савремена цивилизација донела је одређене промене у обради винограда: Хочанци обрађују само оне који се виде из села. Па и тада, увек их иде неколико. Док окопавају, сваки у свом реду, стално се дозивају и причају. Јер, ако неко ућути... Године 2004, приметио сам једну младу жену у црнини. Сахранила мужа „прошле недеље, убили га Шиптари”.

„Кад? На ТВ и у новинама ништа није било о томе.”

„Још 1999.”

Ниси мртав кад те убију, већ кад те сахране. У данашњој Метохији од смрти до сахране уме да прође и више од пет година. Толико уме да траје пут у наш свет и време.

О ВЕЧЕРИ СА МНОГОМ ГОСПОДОМ СРПСКОМ

У Великој Хочи има Дечанска виница, велика старинска кућа у чијем подруму су огромна бурад за вино. Виница, како јој име казује, припада манастиру Дечани, као и само вино, као и сви ми. На спрату су собе, али и велики трем са дрвеним, дугачким столовима и клупама. У пролеће, лето и рану јесен, ту се за госте припреми вечера. Седи се и прича, пије лоза од које никад не боли глава и коју су пили и пију сви они што су пре много векова српском земљом ходили. Али, об(р)ед је тек кад се изнесе погача. Пече се испод сача, у пепелу. Кад је испечена, жене је чисте четкама, а кад се изнесе – жута је као дукат. Домаћин куће и његов гост седе заједно у прочељу и преврну погачу, тако да јој је испупчени део окренут на доле, а раван на горе. На тај равни део ставе се две напуњене чаше хочанске лозе. Сви који су присутни устају са чашама и ћуте. Двојица који обављају овај обред узму чашице у руке, руке укрсте и испију на душак. Пољубе се три пута и ломе погачу. Свима се подели, за све има. Као и увек што има. Комад Сунца за сваког. Иду речи, здравице, добродошлица, сад смо сви код куће: вратили смо се Животу, у вечни круг предака и потомака. Хармонија. У ту част, после сви укрштају руке, једе се оно што само у Хочи може да се спреми. То је она храна коју сви негде подсвесно тражимо: није брза, није национална кухиња, није мамина кујна за којом пате савремене мушкарчине. Света храна. Ту су и Ораховчани, код њих се иде сутра, ал' обавезно! У неко доба, када из дубине плаветнила изроне све звезде које Господ има у Дућану и Магацину, и кад дођу на дохват руке, изнесе се вино. Оно исто што је текло виноводом и које је пио и Душан и Милутин пре њега и Лазар после. И сви пијемо, јер је такав обичај, и то много, што више, јер је срамота да се застаје. Сва је господа српска за столом, ко од памтивека. Наздрављамо једни другима.

А онда забрује гласови, Метохија запева своје вечне песме. Не прича се, не једе се. Само се пева и плаче. После сам, на другим местима ван Метохије, слушао ове песме, неки су их снимили, има и на интернету. Сећају на места где још живи Бог. <

Објављено: недеља, 9. август 2015, 11:21h